

SODOBNI SLOVENSKI SOCIALNO-PSIHOLOŠKI MLADINSKI ROMAN

Dragica Haramija

Filozofska fakulteta, Maribor

UDK 821.163.6-93-31.09"19/20"

V članku predstavljamo značilnosti sodobnega slovenskega socialno-psihološkega mladinskega romana, še posebej izpostavljamo teme, ki se v tovrstni slovenski mladinski prozi najpogosteje pojavljajo. Ta romaneskni žanr zaradi strukture literarnih likov, uporabljenih jezikovnih sredstev in drugih morfoloških značilnosti pomika starostno mejo branja mladinske književnosti.

mladinska književnost, roman, socialno-psihološki žanr, tematologija, meje mladinske književnosti

The characteristics of the contemporary Slovene socio-psychological novel are presented, with particular emphasis on the themes that appear most frequently in this type of writing for young people in Slovenia. Owing to the structure of its literary characters and its rhetorical devices and other morphological characteristics, this genre of novel shifts the age of the readers of youth literature.

youth literature, novel, socio-psychological genre, thematic, boundaries of youth literature

1 Uvod

V slovenski mladinski realistični pripovedni prozi obstajajo besedila, ki presegajo pripoved (povest) kot književno vrsto, z utemeljevanjem obstoja slovenskega mladinskega romana smo se ukvarjali v članku Žanri slovenskega mladinskega realističnega romana, ki je bil predstavljen na simpoziju Obdobja 21 (*Slovenski roman*). Snovno-motivno se kaže mladinski realistični roman na Slovenskem v petih žanrih, opozoriti pa je treba, da je tudi v mladinski književnosti prisoten žanrski sinkretizem, kot ga za nemladinski sodobni roman utemeljuje Alojzija Zupan Sosič (2001). Temeljni žanri slovenskega realističnega mladinskega romana so: zgodovinski mladinski roman, avanturistični

mladinski roman, ljubezenski mladinski roman, socialno-psihološki mladinski roman in roman »v kavbojkah« ali jeans roman. Med mladinske realistične romane bi smeli šteti dolga prozna besedila, ki imajo epsko notranjo formo, kar ustreza Kosovim formalnim določilom romana,¹ in posegajo v življenje mladostnikov: najstnikov in mladih odraslih.²

Spreminjanje razumevanja mladosti, v 21. stoletju jo preučujeta predvsem razvojna psihologija in sociologija, pomembno vpliva tudi na kriterije o definiciji mladinske književnosti oz. podaljševanje mladostniškega obdobja zahteva redefinicijo razumevanja mladinske književnosti. Mirjana Ule v monografiji *Za vedno mladi?* uvaja tri obdobja, in sicer (Ule 2008: 126):

¹ Kos (1991: 47) pravi, da je »pojem romana sintetičen pojem, ki spaja v sebi raznorodna vsebinska in formalna določila. Formalna (daljši obseg, epska notranja forma, prozna jezikovna oblika) so relativne in s tem spremenljive romana, njegova prava stalnica je vsebinska sfera zasebnosti.«

² Franc Zadavec se nagiba k tezi, da je »roman že od začetkov pripoved predvsem o osebnem, enkratnem« (Zadavec 1991: 51), kar dokazuje predvsem z množičnostjo prvoosebne pripovedovalca, ki pomeni odmik od objektivizma k subjektivizmu in avtobiografskemu.

- klasična mladost (14–18 let); mladi imajo pretežno status srednješolcev, dijakov, vajencev;
- podaljšana mladost (19–24 let); obdobje visokošolskega in univerzitetnega študija;
- predodraslo obdobje (25–29 let); obdobje prehoda v ekonomsko in socialno neodvisnost: zaposlitev, kariero, lastno družino.

Meja mladinske književnosti, ne glede na raznolike teoretične pristope, je vezana na specifičnega (mladega) bralca. Pri obravnavi socialno-psihološkega romana se je pokazala problematičnost meje med mladinsko in nemladinsko književnostjo, saj obdobje podaljšane mladosti kaže na spremenjeni status mladinske književnosti. Na Slovenskem je najpogosteje uporabljen termin mladinska književnost kot nadpomenka za otroško in mladinsko književnost, na tak način razumljeno terminologijo utrjuje že Marjana Kobe.³ Igor Saksida pa terminologijo natančno razčleni in utemelji.⁴ S tega stališča je termin otroška književnost tudi v 21. stol. zelo enoznačen in jasen, saj pomeni posebno vrsto branja za otroke v predbralnem in zgodnjem bralnem obdobju, torej do približno enajstega ali dvanajstega leta starosti. Pri preučevanju mladinskega romana, še posebej socialno-psihološkega mladinskega romana, se odpira problem starostne opredelitve: ob analizi

izbranih sodobnih mladinskih romanov se je namreč pokazalo, da so ti vsekakor namenjeni mladostnikom, kar pa je – še posebej v zadnjem času – postal precej izmuzljiv pojem ali pa ga ne moremo več definirati dovolj enoznačno.⁵ Vsaka generacija mladostnikov ima svoje specifike,⁶ postavi svoj vrednostni sistem, ki posredno močno vpliva na zanimanje za branje o neki (prej običajno tabujski) temi. Sprememba vrednot med generacijami ter njihovega življenjskega stila nakazuje na to, da poimenovanje *problemska literatura* za tip književnosti, ki se tematološko ukvarja z resničnostnim prikazovanjem socialnega družbenega okvirja ter psihološkim portretom mladostnikov, ni najprimernejše.

Na vprašanje, kaj je mladinska književnost, Igor Saksida (2009: 19) odgovarja, da je to književnost za mladega bralca, pri kateri pa

[...] še vedno ne bomo mogli mimo nekaterih dodatnih vprašanj, ki jih tak odgovor ponuja: če je nekaj za mlade, kako to, da je zanimivo tudi odraslim; če so za ta tip književnosti značilne nekatere (otroške, mladinske) teme, kako to, da govori tudi o drugih temah, ki celo odraslim veljajo za kompleksne ali prepovedane; če je delo za mlade, ali lahko njihovo razumevanje jemljemo kot edino možno in verodostojno, zato se vanj ne sme posegati?

Mladinski socialno-psihološki roman ima natančno opisan glavni literarni lik, in sicer mladostnik v težavnem pubertetnem in

³ V monografiji *Pogledi na mladinsko književnost* (1987) Marjana Kobe posveti uvodno poglavje z naslovom *Pogledi na teoretično opredelitev mladinske književnosti* (1987: 7–14) prav terminološkimi zagatami poimenovanja te posebne književnosti, ki jo opredeljuje starost bralca.

⁴ Igor Saksida v monografiji *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko* v poglavju *Nekaj vprašanj iz teorije mladinske književnosti* (1994: 14–82) opozarja na možnost različnih izhodišč pri tolmačenju nadrejenega poimenovanja mladinska književnost, in da upoštevanje razmerja med bralcem (predvsem njegovo starostjo) in besedilom nikakor ni edini kriterij tovrstnega slovtva.

⁵ Problem opredeljevanja mladinske književnosti je vsekakor povezan z opredelitvijo odrasčanja, ki pa se v zadnjem desetletju raziskuje interdisciplinarno, saj se je življenjski slog spremenil do te mere, da je za razumevanje odrasčanja nujna povezava psihologije, sociologije, antropologije, pedagogike, socialne zgodovine, medicine, da bi proces odrasčanja zadovoljivo predstavili (več o tem Ule 2008). Če je do konca 20. stol. veljalo, da je bil življenjski potek s stališča časovnega konteksta zelo predvidljiv in linearen, se je v zadnjem desetletju omajala predvsem ta predvidljivost (OŠ, SŠ, študij, služba za nedoločen čas, stanovanje, družina).

⁶ Mirjana Ule (2008: 20) opredeli generacijo kot »družbeno skupino podobne starosti, ki živi v podobnih družbenih in zgodovinskih razmerah, podobno doživlja čas, v katerem živi, pridobiva podobne izkušnje in znanja, razvija podobna stališča, vrednote, življenjske stile«.

popubertetnem obdobju, književni prostor in čas (sodobnost) sta v večini romanov natančno določena, še posebej, če je to za razvoj zgodbe pomembno. Književni prostori v slovenskem mladinskem romanopisju so vezani na realne geografske prostore, izstopajo urbana okolja (predvsem Ljubljana). Pripovedovalec je najpogosteje prvoosebni, to je glavni literarni lik, ki je lahko tudi naslovni lik mladinskega romana (npr. Angie) in pripoveduje o svojem življenju, kar povsem ustreza težnji romana, da je njegova stalnica vendarle sfera zasebnega. Del socialno-psiholoških romanov je po tradiciji uvrščen v mladinsko književnost, in sicer tisti njen del, ki je namenjen branju mladostnikov ob koncu osnovnošolskega obdobja in ob začetku srednje šole. Drugi del tovrstnih romanov po motivno-tematski, strukturni in jezikovni podobi presega meje mladinske književnosti, kot je definirana na Slovenskem, saj je zaradi vsebine in oblike po starostni meji namenjen bralcem ob koncu srednješolskega obdobja in pozneje. Preučevanje tega posebnega tipa literature je najpogosteje angleško poimenovano kot *cross-over literature* ali *young adult literature*, torej prehodna,⁷ mejna književnost ali književnost za mlade odrasle. Termin mladi odrasli nam pomeni v zadnjem desetletju novotvorjeno pojavnost generacije po končani srednji šoli (po Ule torej podaljšana mladost in predodraslo obdobje), ki je psihološko že odrasla, a ekonomsko in socialno še ni samostojna. V članku smo poskušali nakazati ravno teme, ki so posebej zanimive za mlade odrasle in jih torej berejo predvsem študentje. Za to populacijo so seveda posebej zanimive teme, ki se dotikajo razvojnega obdobja, v katerem je tudi bralec mladostnik oz. mladi odrasli. Ameriški teoretiki takšne pojavnostne oblike književnosti zaznavajo in preučujejo že vse od sredine

sedemdesetih let dvajsetega stoletja, npr. Donelson in Nilsen v delu *Literature for today's young adults* poimenujeta (Donelson, Nilsen 2005: 5) »konec sedemdesetih in prvo polovico osemdesetih let kar zlata leta o vedenju/zavedanju obstoja književnosti za mlade odrasle«. Avtorja navajata, da različne institucije sicer ne uporabljajo enake definicije termina mladi odrasli, npr. National Assessment of Educational Progress šteje v to skupino mlade med 18. in 22. letom starosti, Educational Testing Service pa celo med 21. in 25. letom (Donelson, Nilsen 2005: 2), dejstvo pa je, da s stališča književnosti termin zajema širšo populacijo mladih. Z liste nagrajenih ameriških knjig, ki je objavljena v zgoraj omenjeni monografiji (Donelson, Nilsen 2005: 16–27), je razvidno, da so nekatera dela označena kot branje za pozno najstniško obdobje ali zgodnja dvajseta leta. Sherry Garland v študiji *Writing for young adults* navaja, da v »šestdesetih letih dvajsetega stoletja nastopi obdobje prave književnosti za mlade odrasle – literatura, ki je izrecno napisana za najstnike. Nekateri pravijo, da je prvi roman za mlade odrasle Salingerjevo delo *Varuh rži*, izdan je bil leta 1951. [...] Mnogi teoretiki pa vendarle umeščajo začetek tovrstne literature v sredino šestdesetih let.« (Garland 1998: 8.) Romani za mlade odrasle imajo posebnosti, ki so prilagojene tej populaciji, močno se razlikujejo od otroške književnosti in imajo več skupnega s književnostjo za odrasle bralce (Garland 1998: 12): »Stil mora biti bolj odkrit in direkten, brez daljših opisov, glavni literarni lik mora biti mlajši kot v nemladinski književnosti, tudi perspektiva pripovedovanja je drugačna.«⁸ Zavedanje o posebnostih literature za mlade odrasle je zaznati tudi v Sloveniji, saj je pregledni in priporočilni seznam mladinskih knjig za leto 2007 z naslovom *Polet nad črtasto pižamo ali*

⁷ Termin prehodna literatura na Slovenskem prva uporabi Marjana Kobe v monografiji *Pogledi na mladinsko književnost* (1987: 178), ob tem se sklicuje na francoskega literarnega zgodovinarja Marca Sorianoja, a je termin pred tridesetimi leti pomenil nekaj povsem drugega kot v sodobnih teorijah. Namreč Soriano in Kobetova razumeta termin prehodna literatura kot usmerjanje mladostnika v branje literature za odrasle.

pogum iz ptičje perspektive, ki ga pripravlja Center za mladinsko književnost in knjižničarstvo, izšel je septembra 2008, prvič uvedel 4. stopnjo, s katero označuje knjige, primerne za srednješolce.

2 Teme socialno-psihološkega mladinskega romana

V prvem valu detabuizacije mladinske književnosti, v Evropi in Severni Ameriki se začne pojavljati v šestdesetih letih 20. stol., predvsem pod vplivom hipijskega gibanja, se začnejo tudi na Slovenskem v mladinski književnosti pojavljati teme, ki dotlej niso bile prisotne. Vsaka generacija mladostnikov zaznava svoje probleme, dileme in zanimanja, ki se najprej kažejo na povsem individualni ravni, a postanejo generacijski zato, ker jih začne družba obravnavati kot take. Veliko težav mladostnikov in mladih odraslih je družbeno pogojenih, zanemarljiva pa ni niti občutljivost, ki jo ljudje izkazujejo nekemu problemu.⁹

V Sloveniji izideta v začetnem obdobju detabuizacije mladinske književnosti dva romana, ki se ukvarjata s **temo spolnosti**: Anton Ingolič je napisal *Gimnazijko* (1967) in Ivo Zorman *V sedemnajstem* (1972). *Gimnazijka* je sploh mejnik v slovenski mladinski književnosti, ki začenja novo obdobje razkrivanja najstniških problemov, ti pa so seveda družbeno pogojeni. *Gimnazijka* in *V sedemnajstem* sta romana, ki sta trdno zasidrana v specifično okolje in čas (po drugi svetovni vojni, obnova domovine, mami sta funkcio-

narki), zato gledano z zgodovinske distance štiridesetih let delujeta danes precej naivno. Naivno predvsem s stališča, da je največji problem zanositev, kar je v sodobni družbi zaradi dostopnosti kontracepcije precej obrobne pomena, v ospredje pa stopi možnost obolevnosti zaradi aidsa. Temeljna problema navedenih romanov sta odziv okolice in nezaželena nosečnost, razrešitev zgodbe pa je v romanih diametralno nasprotna: Jelka Stropnik postane mladoletna mamica, Špela Kalan naredi splav. Razvojno linijo o problematiki nezaželene nosečnosti na presenetljiv, indiferenten način neimenovanega prvoosebnega pripovedovalca, glavnega literarnega lika, dopolnjuje roman Gorana Gluvića *Popoldanski ritem* (2002). Gluvić v svojem romanu ne izpostavlja več nezaželene nosečnosti (in niti spolne bolezni kot možne posledice nezaščitenega odnosa) kot temeljnega problema, pač pa je usmerjen na popolno indiferentnost mladega moškega, ki s svojim infantilnim odnosom kaže na odsotnost kakršne koli angažiranosti glavnega literarnega lika. Razrešitev je prepuščena ženskama, ki se odločita in imata aktivno vlogo v romanu.

V zadnjem času ima pomembno vlogo tudi spraševanje o istospolni usmerjenosti, saj se ta šele v zadnjem času dekriminalizira in vzpostavlja enakovreden odnos heteroseksualnih in homoseksualnih v sodobni družbi. Homofobija, ki je na Slovenskem še vedno prisotna, je glavna tema romana Janje Vidmar *Fantje iz gline* (2005).

Precejšnja novost v mladinskem romanopisju je **tema bolezni**. Dva romana upo-

⁸ Trditev, da je glavni literarni lik mlajši kot v nemladinski književnosti, pomeni, da je lik le malce starejši od potencialnega bralca, saj ga bo knjiga tako pritegnila. V realistični prozi je za razumevanje besedila namreč potrebna neka zrelostna stopnja, morebiti podobne izkušnje, ali pa je knjiga pisana na način, da poskuša mladega bralca odvrniti od nekega dejanja (nasilništvo, odvisnost).

⁹ Na primer v *Gimnazijki* in *V sedemnajstem* je izpostavljen problem nezaželene nosečnosti, ki v najnovejši mladinski književnosti ni problematiziran, saj so kontracepcijska sredstva postala vsesplošno dostopna. Drugi primer kaže na zavajanje: če bi namreč upoštevali zgolj statistične podatke, bi morali ugotoviti, da psihološko in fizično nasilje nad mladostniki narašča, rezultati različnih anket pa kažejo, da se je spremenila občutljivost do te problematike in je (le) več prijavljenih in raziskanih primerov. Zanimiva je tudi primerjava vrednot (Ule 2008: 181–183), ki jih navajajo mladostniki, te se namreč vedno bolj navezujejo na sfero zasebnega (npr. prijateljstvo, družinsko življenje) in manj na javno delovanje (tu je v ospredju poklicna uspešnost).

vedujeta problem obolevosti zaradi spolne bolezni, HIV pozitivnosti, česar posledica je aids, čeprav je njuna perspektiva precej navna: oboliš lahko samo v tujini, krivi so pravzaprav drugi, spolnost kot temelj spolne bolezni ni prisotna (v romanu *Čadavec* (1998) Marjane Moškrič Marjetičina mama zaradi transfuzije z okuženo krvjo umre v neki afriški bolnišnici) oz. je le enkratni dogodek (v romanu *Zbogom, prijatelj moj* (1999) Marinke Fritz Kunc), torej je bolezen a priori krivična. Invalidnost kot posledica objestnega vedenja oziroma agresivne vožnje je temeljna tema romana *Šuterji* (2009) Janje Vidmar, v romanu glavni lik, sedemnajstletnik Torkar, doživi prometno nesrečo in posledično postane invalid. Njegov življenjski fokus se zoži na invalidski voziček. Ob izrazitem notranjem monologu, ki je temeljna perspektiva pripovedovanja, se menjujejo spomini, domišljija in osamljenost v danem trenutku. Janja Vidmar se je že v romanu *Angie* (2007) ukvarjala z boleznijo, ki že sama po sebi zaznamuje literarni lik. Angie, glavni in naslovni lik romana, je namreč najstnica s kopico psihičnih težav (agorafobijo, paniko, motnjami govora ter obsesivno kompulzivno motnjo). *Angie* pa ni le roman o bolezni, temveč o iskanju (družinske oz. starševske) ljubezni, hrepenenju po varnosti doma. Slepota oziroma slabovidnost je temeljni problem glavnega literarnega lika, albinke Anine v romanih *Berenikini kodri* (2006) in *Orionov meč* (2008) Aksinje Kermauner. Romana tenkočutno opisujeta življenje slabovidnega dekleta, ki se v družbi videčih spopada s problemi vsakodnevnega prilagajanja (šolske dejavnosti, ovire ob hoji, problem orientacije ...). V drugem romanu je opisana tudi začasna Nikova invalidnost, ki je posledica prometne nesreče.

Pomembna tema sodobnega mladinskega romana je tudi **tema zlorabe**, saj se je o zlorabah zelo malo govorilo, šele zadnjih nekaj let poteka kampanja o ničelni toleranci do kakršnih koli zlorab. Po podatkih Evropske komisije v Bruslju je spolno zlorabljenih od 10 do 20 odstotkov otrok, šele marca 2010 je

bila sprejeta ostrejša zakonodaja za preprečevanje spolnih zlorab (več o tem na spletni strani <http://www.dnevnik.si/novice/eu/1042348581>). Ničta toleranca naj bi veljala tudi za psihično in fizično nasilje, tovrstno zakonodajo zadovoljivo ureja šele Kazenski zakonik, ki je v Sloveniji stopil v veljavo 1. 11. 2008, pomoč ob nasilju pa zagotavlja tudi spletna stran policije (<http://www.policija.si/index.php/preventiva/preventiva/425?lang=>). Spolna zloraba v delu Marjane Moškrič *Ledene magnolije* (2002) kaže na občutljivost problematike, vsekakor pa je pretresljiv prikaz človeških karakterjev ter odzivov na zlorabo. Fizična in/ali psihična zloraba (nasilje) sta šele v zadnjih nekaj letih pogostejše identificirani, ob tem je največkrat izpostavljeno družinsko nasilje oziroma nasilje, ki se odvija v najstnikovem domu, torej tam, kjer bi se moral počutiti najvarnejšega. Tipičen primer tovrstne proze je roman Janje Vidmar *Baraba* (2000). V zadnjih nekaj letih postaja problem tudi medvrstniško nasilje, na kar opozarjajo predvsem množični mediji, pogosto se dogaja v šolah ali na poti v šolo, tudi šola je ustanova, ki bi morala otroku ali mladostniku zagotavljati varnost. Najbolj neposredno sta o medvrstniškem nasilju pisala Slavko Pregl v delih *Usodni telefon* (2004) in *Spričevalo* (2005) ter Bogdan Novak v *Lovcih na petardarje* (2004). Zlorabe otrok so se od nekdaj dogajale, precej verjetno je, da v enaki meri kot danes, le da je sodobna družba zanje bolj občutljiva in jih je začela kriminalizirati, zato se zdi, da je zlorab več. Najbrž jih je le več odkritih ali prijavljenih, o njih mladostnikom ni treba molčati, saj poznajo številke telefonov za pomoč; približno dve leti se po vsej Sloveniji izvaja projekt varnih točk, o nasilju se veliko več govori in posledično so otroci bolj ozaveščeni.

Tema odvisnosti je v najnovejši mladinski prozi v zatonu, v zadnjem desetletju 20. stol. pa je vsekakor problematika odvisnosti v slovenski mladinski književnosti predstavljala detabuizacijo tovrstne problematike.

Identificiramo lahko predvsem dve vrsti odvisnosti, in sicer problem odvisnosti od droge (kot npr. dela Marinke Fritz Kunc *Postaja death* (1992), *Borboletta* (1994) in *Kam grejo ptice umret* (2001); njene knjige so družbeno angažirane in so hkrati kritika slovenskega okolja, ki se vede do problematike drog, kot da na Slovenskem ni narkomanov). Drugi tip odvisnosti je odvisnost od hrane, saj sta bulimija in anoreksija sodobni bolezni, ki imata vedno večje razsežnosti (roman Janje Vidmar *Debeluška*, 1999).

Tema prestopništva mladoletnikov je povezana s popravnimi domovi, ki so v vseh literarnih delih opisani zelo negativno. Mladostnik, ki ga sistem socialnih služb obravnava nezadovoljivo, celo površno, pristane v prevzgojnem domu, kjer se mu dogajajo vedno nove in nove krivice, nasilje med gojenci ni sankcionirano, celo več – zdi se, da je del discipliniranja. Med tovrstne romane sodijo literarna dela *Janov krik* (1985) Marinke Fritz Kunc, *Ta grajski* (1998) Vitana Mala in *Gimnazijec* (2005) Igorja Karlovška. Na meji med prestopništvom in odvisnostjo je roman Slavka Pregla *Car brez zaklada* (2009), saj je temeljna tema preprodaja marihuane, pa tudi njeno uživanje.

3 Sklep

Ob opazovanju razvoja socialno-psihološkega romana na Slovenskem se zdi, da je za sodobni mladinski roman pomembna prelomnica leto 1991, osamosvojitve Slovenije, ki po eni strani prinese odprtost knjižne produkcije (več slovenskih avtorjev in več prevodne sodobne mladinske literature) in približevanje popolni detabuizaciji mladinske književnosti. Zanimal nas je tisti del knjižne produkcije, ki je ob izidu označen kot mladinska književnost, ta pa se – tako kot v družbi nasploh, kot opozarja Ule – vedno bolj kaže kot neenotno področje, razdeljeno med bralce v klasični mladosti in na dela, katerih ciljno bralstvo je v obdobju podaljšane mladosti, ki pa predstavlja sam rob mladinske književnosti v najširšem smislu, to je književnost za

mlade odrasle. Z vstopom v srednjo šolo se večina bralcev vedno bolj usmerja v branje nemladinske književnosti, v zadnjih nekaj letih pa tudi na Slovenskem narašča produkcija besedil, ki so namenjena populaciji ob koncu pubertete in mladim odraslim. S podaljševanjem odvisnosti od staršev in podaljševanjem šolanja velikega odstotka populacije se spreminjajo tudi odnosi med generacijami, mladi odrasli pa – čeprav po eni strani že precej samostojni – so finančno še vedno odvisni od staršev. Zdi se, da so zaradi družbenih sprememb njihovi medsebojni in medgeneracijski odnosi drugačni, enako pa velja tudi za njihove težave in interesna področja. Nikolajeva (2004: 8) poudarja: »Dejstvo, da sta spreminjanje in odraščanje dandanes osrednji temi mladinske književnosti, pravzaprav ni presenetljivo. [...] V arkadijski ali utopični mladinski književnosti se mit o otroštvu enači z mitom o zlati dobi.« Književnost za mlade odrasle nikakor ni arkadijska, idiličnost in brezskrbnost otroštva sta preseženi, bralec in književni lik ne verjmeta več v vseobsegajoče dobro s srečnim koncem. Temeljni mejnik med mladinsko književnostjo in književnostjo za mlade odrasle se zdi odnos do spolnosti: v prvi je ta le naključen, v književnosti za mlade odrasle je spolna identiteta literarnega lika že razvita in natančneje predstavljena. Ali kot zatrjuje Nikolajeva (2004: 19):

Knjige za odraščajočo mladino – sodoben fenomen, katerega začetnik je J. D. Salinger z *Varuhom mlade rži* – obravnavajo prav to vmesno stanje, ko je otroštva že konec in se prične odraslost. To povzroča strah, ki je prevladujoče čustvo v knjigah za odraščajočo mladino, saj junaki spoznavajo, da poti nazaj ni in da življenje ni več ne igra, ne sanje, ne ples v maskah. [...] Varni paradiz otroštva bo vsak hip za vedno izgubljen.

Sodobni romani za mlade odrasle so tisti del literature, ki se je znašel na samem robu med mladinsko in nemladinsko književnostjo. V teh socialno-psiholoških romanih opazimo literarni lik odraščajočega mladostnika, ki se

spopada s splošno sprejetimi družbenimi normami, poskuša jih rušiti, bori se proti odraslim, njegov pogled je še vedno do neke mere idealističen. Pogosto je spremljevalni motiv v romanih mladostnikova osamljenost, ki izhaja ravno iz konflikta, ta je medgeneracijski in vrstniški.

Romani za mlade odrasle tematsko upovedujejo stiske sodobnih mladostnikov iz njihove perspektive, razvoj zgodbe je hiter, dinamičen, skoraj brez digresij, socialna zvrst jezika je prilagojena govornemu položaju literarnega lika, literarni liki so starejši najstniki, ki se v pomembni življenjski situaciji znajdejo na razpotju, premišlujejo o svojih dejanjih, smislu bivanja in svoji nadaljnji življenjski poti, ukvarjajo se torej z vprašanji, na katera si je večina odraslih že (bolj ali manj zadovoljivo) odgovorila.

Literatura

- DONELSON, Kenneth L., NILSEN, Allen Pace, 2005: *Literature for today's young adults*. Boston, New York, San Francisco: Pearson.
- Evropska komisija je napovedala odločen boj proti zlorabi otrok in trgovini z ljudmi.*
- GARLAND, Sherry, 1998: *Writing for young adults*. Cincinnati: Writer's digest books.
- HARAMIJA, Dragica, 2003: Žanri slovenskega mladinskega realističnega romana. Miran Hladnik, Gregor Kocijan (ur.): *Slovenski roman. Obdobja 21*. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 171–180.
- HARAMIJA, Dragica, 2009: *Sedem pisav: opusi sedmih sodobnih slovenskih mladinskih pisateljev*. Maribor: Mariborska knjižnica, revija Otrok in knjiga, Pedagoška fakulteta.
- KOBE, Marjana, 1987: *Pogledi na mladinsko književnost*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- KOS, Janko, 1991: Teze o slovenskem romanu. *Literatura 3/13*. 47–50.
- Nasilje v družini. Preventiva*
- NIKOLAJEVA, Maria, 2004: Odraščanje: dilema otroške književnosti. *Otrok in knjiga 31/59*. 5–27.
- PELEŠ, Gajo, 1999: *Tumačenje romana*. Zagreb: ArTresor naklada.
- SAKSIDA, Igor, 1994: *Mladinska književnost med literarno vedo in književno didaktiko*. Maribor: Obzorja.
- SAKSIDA, Igor, 2009: Kaj je mladinska književnost? Naivno vprašanje z zapletenim odgovorom. *Otrok in knjiga 36/75*. 5–20.
- ULE, Mirjana, 2008: *Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (Knjižna zbirka Psihologija vsakdanjega življenja).
- ZUPAN SOSIČ, Alojzija, 2001: Poti k romanu: žanrski sinkretizem najnovejšega slovenskega romana. *Primerjalna književnost 24/1*. 71–81.